

ПОЛЕЗНО ИЗСЛЕДВАНЕ НА ИСТОРИЯТА НА СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА В БЪЛГАРИЯ

До този момент българската научна общественост не притежаваше пълно, обхванато изследване за историята на социалното осигуряване в нашата страна. С представяната книга¹ се прави първи опит в това отношение. Хронологическите рамки на труда са добре обосновани: от 1888 г., когато със Закона за пенсиите на учителите започва изграждането на осигурителната система, до 1951 г., когато се ликвидира фондовото осигуряване и то е заменено с държавно-бюджетното.

Авторът очертава основните етапи в развитието на системата. Първоначално тя обхваща само държавните служители и работниците в държавните предприятия, а от 1918 г. и работещите в частните предприятия. Проблемът с осигуряването на тази категория трудови хора се решава обаче цялостно от правителството на проф. Ал. Цанков (1923-1925 г.) Този кабинет въвежда и помощите при безработица в България. С приемането на Закона за общественото осигуряване от 1924 г. и на Закона за пенсиите за изслужено време от 1932 г. завършва оформянето в основни линии на фондовата система (с. 44-45, 56). Следващият етап е изграждането на Института за общественото осигуряване през 1941 г., както и решителната стъпка през този период за обхващането в системата на най-многобройните слоеве от активното население на страната: земеделци, занаятчии и търговци. Друг е въпросът за символичния размер на техните пенсии.

Характерна черта на българската осигурителна система е трудното и бавното ѝ утвърждаване, многобройните колебания, противоречия и връщания назад, многото закони и подзаконови актове, създадени за нея. Налице е и голяма финансова нестабилност на повечето от фондовете поради ограничените възможности на държавата да ги подпомага. Във връзка с това трябва да посочим още една важна особеност на българската система – тя е в много по-голяма степен обвързана с държавата, отколкото в развитите европейски страни. От изследването на Н. Константинов става ясно, че одържавяването на социалното осигуряване не започва след 9 септември 1944 г., както обикновено е прието да се смята, а още от началото на 40-те години, т. е. от предишния режим.

С голям интерес се четат страниците, посветени на здравното осигуряване. Неговото начало е поставено със Закона от 1918 г., с който се осигуряват помощи за работниците и служителите при злополука и болест (с. 86). Още от 1903 г. обаче е въведена безплатна медицинска помощ в държавните здравни заведения. При това броят на имащите право на такава помощ непрекъснато нараства, за да достигне в началото на 40-те години до

¹ *Никола Константинов. Социално осигуряване в България (1888-1951 г.). С., НОИ, 2001, 127 с.*

1200 хил. човека, т. е. около 18% от населението на страната по онова време. По този начин авторът разрушава битувалата дълго време у нас погрешна представа, че до 9.IX.1944 г. медицинското обслужване е било платено и се е извършвало на базата на частната практика. Друг е въпросът, че поради ограничените възможности на държавата на практика безплатна помощ са могли да получат сравнително малък брой хора.

Интересно е и описанието на противоречията между осигурителните институции и лекарите в лицето на техния орган – Българския лекарски съюз, както и усилията за преодоляването на тези противоречия. Читателят с изумление ще узнае, че днешните проблеми на здравното осигуряване не са нещо ново за България, че те са съществували още през 20-те и 30-те години на миналия век.

В последната част на книгата е направен опит да се разкрият реалните стойности на получаваните осигуровки и тяхната относителна тежест в семейния бюджет на хората. Общо взето, до войните (1912-1918 г.) размерът на пенсиите е давал възможност за едно добро съществуване на пенсионерите, като се има предвид обаче сравнително неголемият им брой. След войната започва продължителен процес на обезценяване на пенсиите, прекъснат за кратко през 30-те години и възобновен отново по време на Втората световна война (с. 112-113).

Тук ни се иска да отправим една забележка към автора. При изнасянето на данни за средствата на фондовете и на държавните субсидии за тях Константинов си служи навсякъде с текущия курс на лева, без да използва съпоставими данни, поради което представяната цифрова информация не говори нищо на читателя и много често е безполезна.

Рецензията е полезна за нашето обществознание. Той е необходимо помагало за икономисти, социолози, политолози и историци и ще бъде добра основа за бъдещите пространни изследвания по тази проблематика.

Ст. н. с. д-р ист. н. Владимир Мигев